Uitvoerbaarheid van de Wet op de defensiegereedheid

Grenzen aan de groei?

Henri de Waele[1]

De Wet op de defensiegereedheid moet een snelle opschaling van de Nederlandse krijgsmacht mogelijk maken door juridische belemmeringen weg te nemen. Bij de uitvoerbaarheid van die ambitie kunnen vraagtekens geplaatst worden. De beperkte ruimte in Nederland dwingt tot scherpere keuzes over de aard en omvang van militaire activiteiten. Bovendien zou met bondgenoten over onderlinge specialisatie kunnen worden overlegd.

Het themanummer van het *Nederlands Juristenblad* (2026, afl. 28) gewijd aan de voorgestelde Wet op de defensiegereedheid (Wodg) bevat boeiende analyses van vier relevante dimensies: de omgevingsrechtelijke, aanbestedingsrechtelijke, informatierechtelijke en staatsrechtelijke, met aparte aandacht voor het perspectief van decentrale overheden. De conclusies zijn helder, de boodschap veelal behartigenswaardig: op diverse fronten baren de inhoud en strekking van de nieuwe wet zorgen, hetgeen twijfel mag doen rijzen over de kwaliteit van het achterliggende denkwerk. Er lijkt aan de Wodg evenwel een bepaalde vooronderstelling ten grondslag te liggen die in de bijdragen niet nader ter discussie wordt gesteld. Zo schrijven Schutgens & Sillen dat zij, net zoals de regering, een versnelde gereedstelling van de krijgsmacht en wegneming van juridische belemmeringen daarvoor aanvaardbaar achten.[2] Nijmeijer beschouwt de (militaire) noodzaak van de Wodg eveneens als een gegeven.[3] Veel van de bevindingen van de auteurs geven niettemin ernstig te denken over de daadwerkelijke uitvoerbaarheid. Sluit de *ratio legis* wel aan bij de actuele situatie in Nederland, en zijn de te ontplooien activiteiten onder de Wodg binnen de huidige context überhaupt te beschouwen als realistisch?

Sluit de *ratio legis* wel aan bij de actuele situatie in Nederland, en zijn de te ontplooien activiteiten onder de Wodg überhaupt te beschouwen als realistisch?

De *sense of urgency* is duidelijk groot. In het licht van de gevoelde bedreigingen vanuit onder meer Rusland en China willen regering en parlement in hoog tempo opschalen. Daarbij rijst de vraag of politiek Den Haag zich niet heeft laten verleiden tot een combinatie van tunnelvisie en paniekvoetbal. Tijdens een symposium gewijd aan het themanummer op 17 september jl. werd voor de huidige stand van zaken de metafoor gebruikt van een brommobiel waarmee men zeer binnenkort de snelweg op zou moeten. Wat er thans gebeurt, heeft evenwel veel weg van de ombouw van een brommobiel naar een sportauto, om daarmee te willen gaan racen op een kartbaan. Specifiek wat onze fysieke leefomgeving betreft, is al vaker vastgesteld dat we leven in een klein land waar zich vandaag de dag enorme uitdagingen voordoen op het vlak van onder meer energietransitie, onderhoud van infrastructuur, woningbouw, daarmee gepaard gaande plannen voor verduurzaming en klimaatadaptatie, waarbij de benodigde stikstofruimte een stevige rem zet op de diverse initiatieven. Indachtig de woorden van Johan Remkes: niet alles kan overal – en zeker niet tegelijk.[4]

Daarmee lijkt de hamvraag of de beoogde omvang van onze nationale defensie en de intensiteit van de voorgenomen extra activiteiten niet stuiten op natuurlijke grenzen aan de mate van gereedstelling die de regering zich ten doel stelt. Tijdens het genoemde symposium

Defensieoefening boven de Veluwe © Marcel van den Bergh/ANP

werd aan de ene kant herhaaldelijk beklemtoond welke nood er bestaat vanuit de strijdkrachten om realistisch te kunnen oefenen, met onder andere een uitgebreider gebruik van drones, loopgraven, explosieven en straaljagers dan momenteel binnen de wettelijke kaders is toegestaan. Schutgens & Sillen merken zodoende terecht op dat hoe groot ook de publieke noodzaak moge zijn, individuele burgers er zo de lasten van zullen moeten gaan dragen.[5] Zoals Nijmeijer aangeeft, zullen bij sommige activiteiten op basis van de Wodg de nadelige gevolgen voor de leefomgeving zich op iedere locatie in Nederland (buiten de grenzen van bestaande defensieterreinen) kunnen gaan manifesteren.[6] Hiervoor allerlei 'belemmerende' wetten en regels gaan relativeren, wijzigen of afschaffen, suggereert dat militaire gereedstelling als absolute prioriteit geldt, terwijl de repercussies voor mens en milieu als secundair worden beschouwd. De klimaateffecten van een en ander worden eveneens op de koop toe genomen, terwijl ieder jaar de zichtbare negatieve uitwassen van die bedreiging niet minder toenemen. In het themanummer spreken diverse auteurs mede in dat licht de verwachting uit dat de rechter uiteindelijk paal en perk zal stellen aan de extra bevoegdheden en beleidsvrijheid die de Wodg de overheid bedoelt te verschaffen.

Wat dan te doen? Juist in multilateraal verband lijkt Nederland kansen te laten liggen. Zo zou het zich over het algemeen meer mogen inzetten om toekomstige gewapende conflicten te voorkomen, door zich een stuk stelliger uit te spreken over het respecteren van het internationaal recht. In Europese en internationale

Juist in multilateraal verband lijkt Nederland kansen te laten liggen

kringen zou daarnaast nog veel meer met bondgenoten overlegd kunnen worden over het type activiteiten die een te groot beslag leggen op schaarse middelen, en vandaag de dag niet meer op Nederlands grondgebied kunnen plaatsvinden zonder andere publieke belangen onevenredige schade toe te brengen – en die dus beter elders op het grondgebied van de EU of de NAVO kunnen plaatsvinden (ruimere locaties waar overschrijding van de normen voor natuurgebieden, geluid, luchtkwaliteit en dergelijke zich minder snel hoeven voor te doen). Onderlinge specialisatie, met voor Nederland een toespitsing op thema's die minder fysieke overlast veroorzaken (met name in de cybersfeer), ligt voor de hand. Opmerkelijk genoeg echter versoepelt de EU op dit moment zélf de mogelijkheden voor lidstaten om soepeler om te springen met vergunningen en grenswaarden, in plaats van zich sterk te maken voor een slimmere allocatie van de beschikbare capaciteiten.[7] Eigenlijk zouden landen pas daarna met nationale wetgevende kaders moeten komen voor een redelijke mate van defensiegereedstelling, waarbij men niet langer rücksichtslos streeft naar disproportionele opschaling in de meest dichtbevolkte gebieden die daar uiteindelijk als onhaalbaar moet worden beschouwd. •

Auteur

1. Prof. mr. H.C.F.J.A. de Waele is hoogleraar Internationaal en Europees recht aan de Radboud Universiteit Nijmegen en gasthoogleraar EU-recht aan de Universiteit Antwerpen.

Noten

2. R. Schutgens & J. Sillen, 'De Wet op de defensiegereedheid in staatsrechtelijk perspectief', *NJB* 2026/1566, afl. 28, p. 2361.
3. T. Nijmeijer, 'De Wodg en het omgevingsrecht', *NJB* 2026/1567, afl. 28, p. 2369.
4. J. Remkes e.a., *Niet alles kan overal – Eindadvies over structurele aanpak*, Amersfoort: Adviescommissie stikstofproblematiek 2020.
5. Schutgens & Sillen, a.w., p. 2366.
6. Nijmeijer, a.w., p. 2371.
7. Europese Commissie, *Omnibuspakket voor defensiegereedheid*, COM(2025) 820 final. Zie tevens H. de Waele, 'Political Opportunities, Legal Pathways, Constitutional Limits: The Fraught and Fractious Development of EU Defence Cooperation', *European Foreign Affairs Review* 2026 (ter perse).